

A KLASSZICIZMUS ÉS A ROMANTIKA MŰVÉSZETE

Az európai klasszicizmus és romantika irányzatának építészeti emlékei, különös tekintettel a franciaországi emlékekre
A klasszicista, a historizáló és az eklektikus építészet jellemzői

Európai klasszicista építészet

Egyetemes klasszicista építészet

Ideje: elsősorban a 18. század második harmadától a 19. század közepéig tartó időszak.

Mi jellemzi?

- görög és római templomok homlokzatát idéző részletek
- geometrikus formákra épülő tömegalakítás (hasáb, kocka, henger, félgömb)
- visszaszorul az ornamentika
- új anyagok használata (öntöttvas, üveg)
- szimmetrikus, harmonikus, egyszerű homlokzat

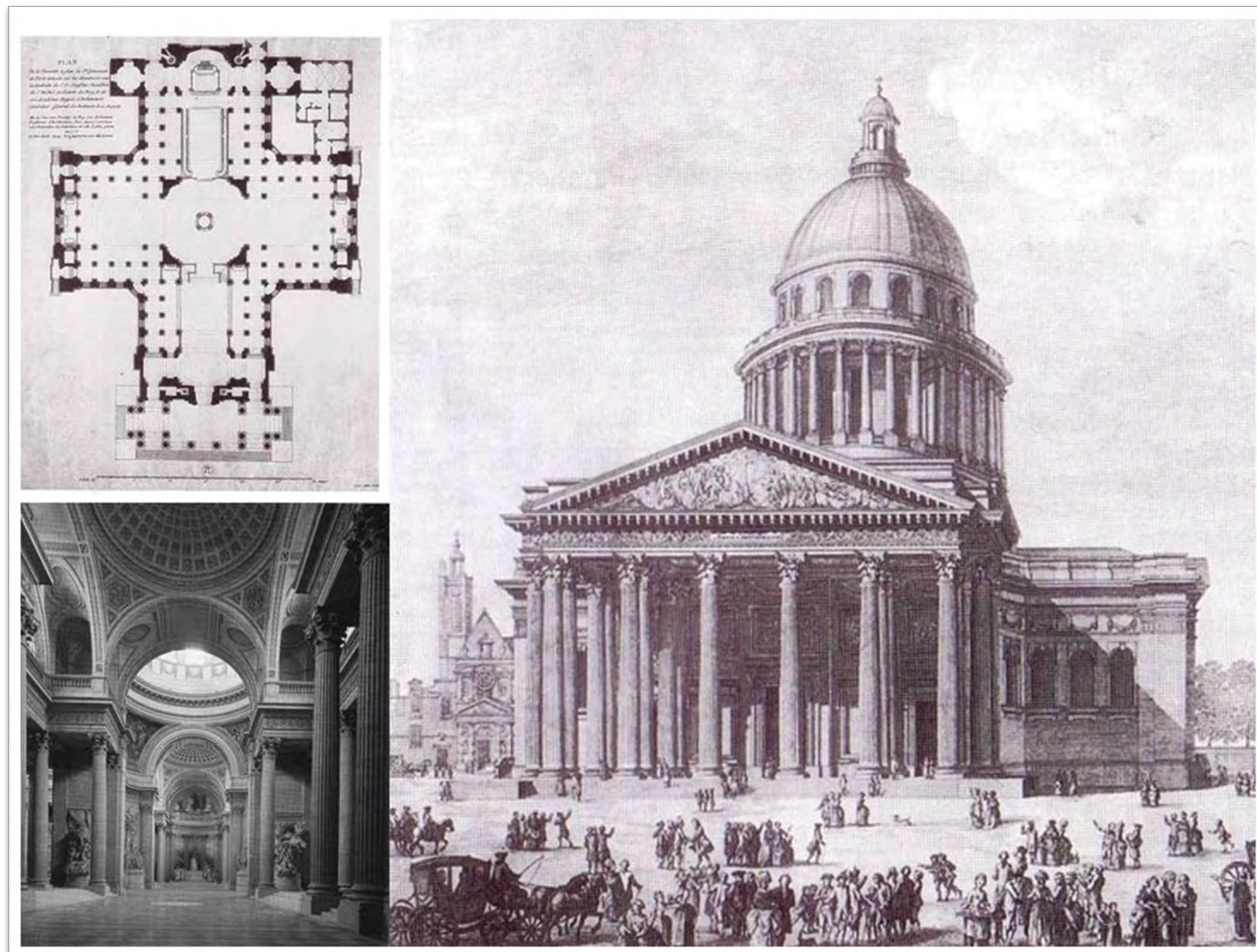
Társadalmi háttér:

A klasszicizmus a francia forradalom után **XVI. Lajos stílusából** kiindulva fejlődik. A forradalom utáni időszakban az építészetben a **görög dór** emlékek hatását követik. Napóleon császársága idején az építészet a dór stílustól a római császárkor kissé merevebb, ünnepélyesebb architektúrája felé fordult. Párizs egy forradalmi nemzet fővárosa lett.

„Párizs Európa fővárosa, ahová a világ minden tájáról özönlik a gazdag és a bohém.” A politikai fordulat nagy változást hozott a művészetek fejlődésében is, a **művészet a polgári ízlés függvénye** lett.

1. Francia korai klasszicista és forradalmi építészet

Párizs, Sainte-Geneviève (később Pantheon)
Jacques-Germain Soufflot, 1756–1790

Kik az építészei?

- Jacques-Germain Soufflot
- Étienne-Louis Boullée
- Pierre Vignon

1.1 Párizs, Sainte-Geneviève (később Pantheon)

Az antik Róma építészetének tökéletes követése.

Hármas héjszerkezetű kupola.

A bejárat homlokzat **oszlopos előcsarnoka** (portikusz) antik római építési rend szerint készült (korinthoszi oszlopok, timpanon, nyeregvető).

Portikusz **vassal megerősített betonszerkezete** már újkori modern építészet.

A templom alaprajza görögkereszt alakú.

Belső terét oszlopsorok tagolják.

1791-től nemzeti dicsőségek sírhelye.

1.2 Melyek a korai francia klasszicista építészet legszebb példái?

Párizs, Királyi könyvtár terve
Étienne-Louis Boullée, 1784

Párizs, Madeleine-templom
Pierre Vignon, 1804–1845

Egy keresztény templom és egy ókori szentély fura keveréke, amely jól tükrözi az épület viharos történetét.

XV. Lajos templomnak építette, ám a forradalom után hol tőzsde, hol jegybank, hol cégbíróság működött a templomban.

Eredetileg Napóleon – hadi győzelmei emlékére – itt akarta berendezni a Dicsőség templomát.

A három kupolaboltozatos térrészre tagolt, félkör alaprajzú apszissal lezárt belső inkább panteonnak tűnik, semmint keresztény templomnak.

1.3 Melyek az érett francia klasszicista építészet legszebb példái?

Párizs, Étoile diadalív
Jean François Therese Chalgrin, 1806-tól

1806-ban adott meg-bízást Napóleon, ám csak 30 év múlva készült el.

Az építész zsenialitása, hogy a boltívmotívumot a keskenyebb oldalakon is megismétli. Kapupilléreit Napóleonhoz kapcsolódó történelmi jelenetekkel díszítették híres szobrászok. Austerlitz-i csata győzelmére emlékeztet.

Párizs, Rue de Rivoli házsora
Charles Percier és Pierre Fontaine, 1801

1.4 Melyek az érett francia klasszicista építészet legszebb példái?

Párizs, Caroussel diadalív
Charles Percier és Pierre Fontaine, 1806-tól

Az **austerlitzi csata** győzelmének emlékére emeltette Napóleon.

Ókori előképek: Septimus Severus és Konstantin császár diadalíve. Az építészek római ösztöndíjasként tanulmányozták az antikvitás emlékeit.

Különösen hatásos a homlokzat többszintű tagolása, amit különböző anyagokkal ért el. Domborművei **Napóleon győztes hadjáratainak** eseményeit mesélik el.

1.5 Melyek az érett francia klasszicista építészet legszebb példái?

Párizs, Odeon Színház
Fr.Chalgrin 1782. 1808-ban és 1819-ben átépítve.

Párizs, Saint-Vincent-de-Paul templom
Jean-Baptiste Lepère és Jakob Ignatz Hittorf, 1831–1844

2. Klasszicista és romantikus építészet a György-kori Nagy-Britanniában

Ideje:

1770 és 1850 között keletkeztek a legjelentősebb klasszicista épületek.

Mi jellemzi?

A 18. és a 19. században egyre jobban növekedett Anglia **gazdasági ereje**, ennek következtében ebben az időszakban számos középületet emeltek. A klasszicizmus korai szakaszának európai hírű nagy mestere **Robert Adam** volt. Az utána következő két nemzedék építészei közül **Robert Smirke** munkássága emelkedik ki.

Robert Adam elsősorban az enteriőrművészetben volt felülmúlhatatlan. Az antik világot egyénien utánzó, kifinomult díszítőstílusa a klasszicizmus mestereire Európa-szerte erősen hatott. **Osterley Park House** a György-kori Adam-stílust a szimmetria, a tiszta, egyenes vonalak és a mozgalmasság jellemzi. Az épületen felfedezhető a görög-római építészet hatása.

Az **Old College építését** az építész 1789-ben kezdte, de halála miatt William Henry Playfair fejezte be. A közepén négyszögű, zárt belsővel ellátott klasszicista épületre 1883-ban került a nagy kupola, mely Sir Rowand Anderson munkája. Az Old College-ban található Felső-könyvtár (Upper Library) az egyik legszebb terem **Edinburgh-ben**. A híd északi végén található edinburghi **levéltár** Robert Adam egyik legszebb épülete. 1774-ben kezdte működését, majd több épülettel kibővítették, de megmaradt központi épületnek, ahol kiállításokat rendeznek.

2.1 Klasszicista és romantikus építészet a György-kori Nagy-Britanniában

London, Bank of England, Rotunda
John Soane, 1788–1833

A kor egyik legjelentősebb építész
John Soane (1752–1837).

Kiemelkedő alkotása az Angol Bank
épülete Londonban.

A kétszintes épület homlokzatát
korinthoszi féloszlopok, lizénák,
vakajtók és ablakok tagolják.

2.2 Klasszicista és romantikus építészet a György-kori Nagy-Britanniában

Robert Smirke, az egyik legnagyobb angol építész, a **görög építészetet** új életre keltő irányzat egyik vezetője. Hűvösen klasszicizáló stílusának nagyszabású, kedvelt emléke a **londoni British Museum**. Az eredeti tervek alapján a tömörszerű, tisztán tagolt épületet nemcsak a homlokzati részen díszítette volna ión oszlopsor, hanem az egész épületet az övezte volna.

London, British Museum
Sir Robert Smirke, 1823-tól

A 18. században kezdték el létrehozni Nagy-Britanniában a nemzeti múzeumokat.

Ez volt az egyik első múzeum.

A British Museum homlokzatát ión oszlopok veszik körül, amelyek a Pallasz Athéné-templom oszloprendjének monumentális másolatai.

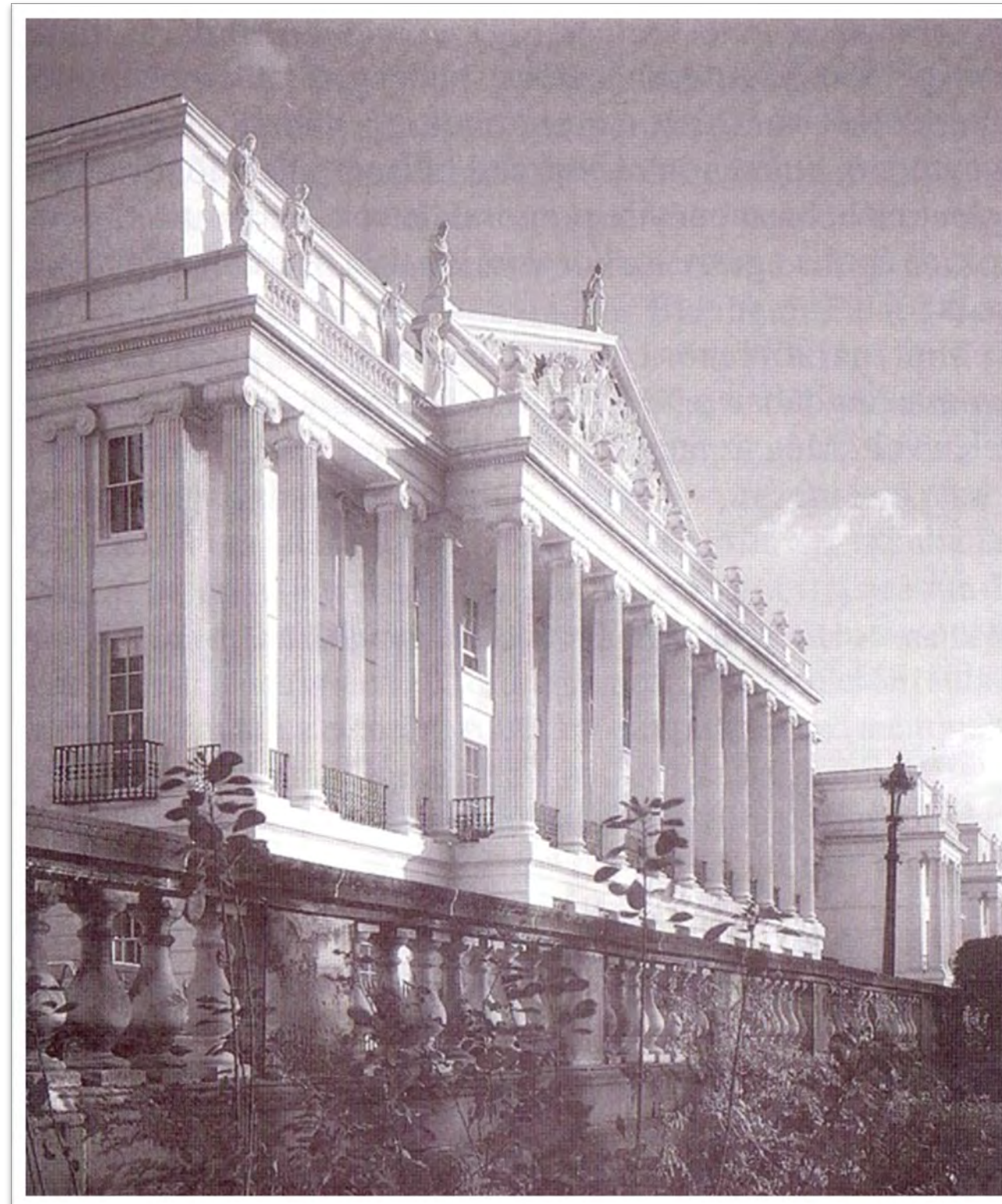
2.3 Klasszicista és romantikus építészet a György-kori Nagy-Britanniában

London, Regent's Park épületei
John Nash, 1812–1819

London, Lincoln's Inn Fields 12, 13, 14
(John Soane lakóháza)
John Soane, 1792–1824

3. Német klasszicista építészet jellemzői

A német klasszicizmusnak két fontos központja volt: **Berlin** és **München**.

Az egyik Poroszország fővárosa volt, ott a vezető mester és egyben az európai klasszicizmus egyik legeredetibb képviselője **Karl Friedrich Schinkel**. A másik a bajor királyság fővárosa, ott **Leo von Klenze** volt a legjelentősebb építész. Mindketten a klasszicizmus egy-egy sajátos jellegét képviselték.

Karl Friedrich Schinkel kiválóan képzett, az ókort a tudós alaposágával ismerő építész. Fiatalon festőként és díszlettervezőként dolgozott. Az akkor szerzett gyakorlatnak köszönheti, hogy tökéletes műgonddal szerkesztett épületei sohasem válnak merevvé. A tömeg egyensúlya, a felülettagolás, a faltest és az áttörés aránya, a jól elhelyezett plasztika életet visz a műveibe. Erre kiváló példa híres berlini színháza, a Schauspielhaus.

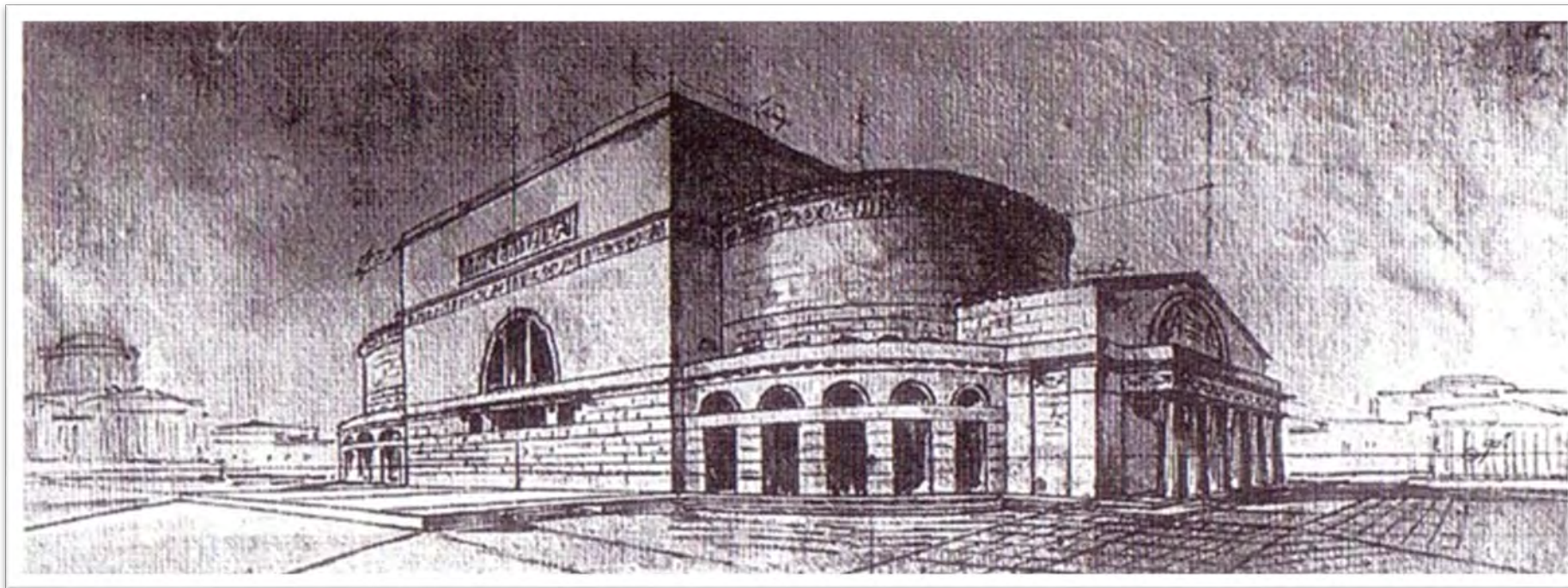
Berlin, Bauakademie
Karl Friedrich Schinkel, 1831–1836

3.1 Melyek a legjelentősebb német klasszicista épületek?

A német klasszicista építészet előfutára F. Gilly, csak kisebb műve készült el, nagyobb tervei nem kerültek kivitelre.

Ez is egy olyan épület, amely nem készült el.

Berlin, Nemzeti Színház terve
Friedrich Gilly, 1797 körül

Berlin, Schauspielhaus
Karl Friedrich Schinkel, 1819–1821

A klasszicista építészet nagymestere Schinkel.

Érett műve a berlini színház (Schauspielhaus).

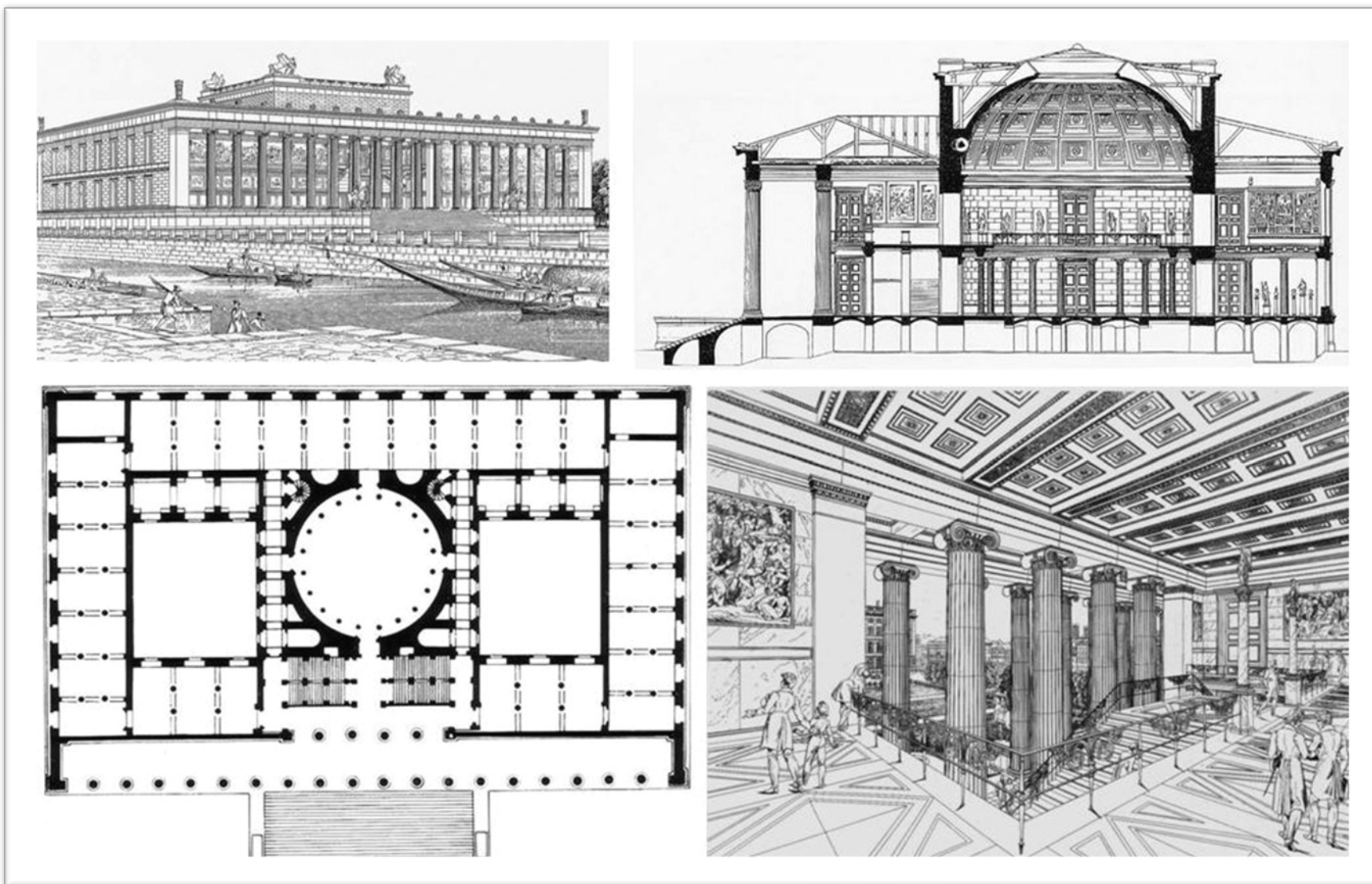
Tömegeinek csoportosítása világos, áttekinthető.

Főhomlokzatának uralkodó motívuma az antikizáló portikusz, amely ión stílusú.

3.2 Melyek a legjelentősebb német klasszicista épületek?

Berlin, Altes Museum

Karl Friedrich Schinkel, 1824–1828

Schinkel legjelentősebb alkotása a berlini Altes Museum.

Alaprajza világos, a főténgelyen elhelyezett, kör alaprajzú kupolateremhez kétoldalt kiállítási termek kapcsolódnak.

Főhomlokzatát ión oszlopos csarnok alkotja. Alaprajza szimmetrikus.

Ez a klasszikus megjelenésű épület a kor múzeumainak mintája volt, hatását a budapesti Nemzeti Múzeum is mutatja.

3.3 Melyek a legjelentősebb német klasszicista épületek?

München, Glyptothek

Leo von Klenze, 1816–1830

A Glyptothek görög szó, jelentése: szoborgyűjtemény.

Az épület homlokzatának középpontjában portikusz áll, ión oszlopfőkkel, amelyek nincsenek kannelúrázva.

Az oldalszárnyak az itáliai reneszánsz épületekre hasonlítanak.

3.4 Melyek a legjelentősebb német klasszicista épületek?

Berlin, Brandenburgi kapu
Carl Gotthard Langhans, 1789-től

A Brandenburgi kapu antik előképe az Akropolisz szentélykörzeteinek bejáratánál álló Propülaia.

A hatoszlopos porikuszon kettős sorban elhelyezett dór oszlopok láthatók; a kaput két oldalról oldalszárnyak szegélyzik.

Egyetemes klasszicista építészet

Fogalomtár

- **porikusz:** az épület homlokzatából kiugró oszlopos vagy pillérsoros előcsarnok
- **tambur:** kupoladob, a kupola és a tartóelemek közé épült hengeres vagy sokszögű épületrészlet
- **lizéna:** fejezet és lábazat nélküli falpillér

Olvass tovább!

- ✓ Nikolaus Pevsner (1972): *Az európai építészet története. Nyugat-Európa a X. századtól a XX. századig.* Corvina Kiadó, Budapest.
- ✓ Petz György (szerk., 2001): *A művészet története. Romantika, realizmus és szecesszió.* Magyar Könyvklub, Budapest.
- ✓ Szentkirályi Zoltán – Détsky Mihály (1959): *Az építészet rövid története.* Műszaki Könyvkiadó. Budapest.
- ✓ <http://www.irodalmiradio.hu/femis/muveszetek/3stilus/08klaszcic/8epit.htm>